

VASILE ANDRU s-a născut în anul 1942, în satul Bahrinești, în nordul Bucovinei. Urmează studii universitare la Iași. Trei ani este profesor și șapte ani lector universitar la Suceava. După publicarea a trei volume de proză, devine membru al Uniunii Scriitorilor și se stabilește în București. Din 1980 este redactor principal al revistei „Viața Românească”. În 1990, după Revoluție, este ales șeful secției Proză a Asociației Scriitorilor București.

Face stagii de documentare antropologică, este bursier la Roma (1980-1989) și Paris (1990, 1991). Bursă de studii în India, la Trivandrum (1992, 1996), unde i se conferă titlul de master în Filosofia Vedanta. Participă la simpozioane internaționale de istoria religiilor la Paris, Mount Abu, Kottayam, Shimla, Loano, Atena. În 1990, întemeiază Centrul de Practică Isihastă din București. Organizează tabere isihaste în Bucovina și în Transilvania. Face trei călătorii la Sfântul Munte Athos. Are o efemeră rezidență în Noua Zeelandă, 1999-2000. În 2001-2012 face parte din Juriul Internațional Balkanika. Din 2007, este redactor la revista „Lumină Lină/ Gracious Light” din New York. Îndrumă stagii sapiențiale și ține conferințe în țară și în străinătate.

A publicat 30 de cărți, dintre care amintim:

Nuwele și romane: *Mirele* (1975), *Arheologia dorințelor* (1977), *Noaptea împăratului* (1979, tradus în 5 limbi), *Turnul* (1985), *O zi spre sfârșitul secolului* (1984), *Progresia Diana* (1987), *Muntele Calvarului* (1991), *Un univers cu o singură ieșire* (1997), *Păsările cerului* (1999, tradus în 6 limbi), *Grădinile ascunse* (2006), *Veacul meu, fiara mea* (2011), *Opt chipuri ale singurătății* (2011).

Cărți de înțelepciune și spiritualitate: *Viață și semn* (1989), *Terapia destinului* (1994), *Întâlniri cu maestri și vizionari* (2001), *Istorie și taină la Sfântul Munte Athos* (2001), *Isihasmul sau meșteșugul liniștirii* (2002), *Exorcismele. De la origini până la Tanacu* (2004), *Psihoterapie isihastă* (2006), *Surâd, deci exist* (2008).

Vasile Andru
**Mistici
din Carpați**
și alți oameni slăviți din istoria mântuirii

Volumul III

MISTICA

24 iunie, Sânziene, Suceava, în curtea Mănăstirii Sfântul Ioan cel Nou

Cuprins

Partea I

Chipuri ale înțelepciunii

Despre experiența mistică	7
Cronica pictată a isihasmului la Mănăstirea Lainici	21
Calinic Căraivan din Lainici, un mistic tăinuit	27
Eremitii de la Râmeț	35
Ispitirile lui Arsenie Praja Pustnicul	41
Părintele Cleopa Ilie, un Ion Creangă mănăstiresc	46
Părintele Teofil Părăian, înțeleptul de la Sâmbăta de Sus	58

Partea a II-a

În căutarea Raiului pierdut

Nostalgia raiului	71
În căutarea raiului	78
Există o „poartă“ spre altă lume?	82
Simbolismul clopotelor	88
Sensul sărbătorii	93
Sensul inițiativ al colindului creștin	98
Înnoirea Timpului	112
Secolul XXI va fi, totuși, religios?	116

Despre experiența mistică

Dialog cu Părintele Nicolae Streza

„Actualitatea misticii nu rezultă dintr-un sentimentalism, ci din necesitatea terapeutică a sa pentru dezlegarea dramei de azi a omului.“ Am citat din cartea *Prelegeri de Mistică ortodoxă* a părintelui profesor Nicolae Mladin (1914-1986). Vom prezenta acum această carte împreună cu părintele Nicolae Streza. Părintele Streza a audiat cursurile lui Nicolae Mladin, la Facultatea de Teologie din Sibiu. Cartea de față constituie cursul pe care Nicolae Mladin l-a ținut în anii 1947-1948. Cursul a rămas inedit până astăzi.

Prin această carte, rememorăm un episod dramatic din istoria învățământului teologic de la noi: prin anii '50, Mistica s-a scos din învățământul teologic, considerată „obiect primejdios“. Astfel că promoții întregi de preoți nu au mai avut posibilitatea să studieze Mistica, sau o abordau în clandestinitate. Abia din 1990, obiectului Mistică se reintroduce în învățământul teologic. Fractura creată în predare explică și necunoașterea isihasmului sau eludarea lui de către mulți preoți.

Astăzi apar reeditările unor cursuri din acele vremuri. Cartea lui Nichifor Crainic, *Sfințenia, împlinirea umanului*, tot prelegeri de mistică ortodoxă ținute la București între 1935-36. Cartea părintelui Stăniloae *Ascetică și mistică creștină. Teologia vieții spirituale*,

la început a fost tot o serie de prelegeri universitare ținute la București în 1946-1947. De la teologul prof. Ioan Gh. Savin (1885-1973) au rămas două cărți, la origine tot cursuri universitare din 1945-1946: *Mistica și ascetica ortodoxă și Mistica apuseană*. (Acestea vor fi tipărite la Sibiu, în îngrijirea Mitropolitului dr. Antonie Plămădeală, fost student al lui Ioan Gh. Savin.) Cartea *Cărarea împărăției*, de Arsenie Boca, a avut ca punct de plecare tot o serie de conferințe: expuse la studenți într-o „vacanță spirituală” la Mănăstirea Sâmbăta, în 1946, iar structura cărții este stabilită în 1947.

Anii 1947-1948 sunt deci ani de referință pentru mistica română. O culme, o înălțare curmată brusc și sângeros, și sufocată, apoi, timp de 40 de ani!

În acel context apărea și cartea părintelui Nicolae Mladin: *Prelegeri de mistică ortodoxă. 1947-1948*.

Părintele Nicolae Streza a fost studentul profesorului preot Mladin înainte ca acesta să fie mitropolitul Ardealului. Cursurile consemnate atunci sunt tipărite astăzi. Este un manual sintetic, expresiv și rezumativ. Aceasta face să avem un contact intim, năvalnic, proaspăt, cu o materie foarte pretențioasă.

Mistica este o problemă de viață

Părintele Nicolae Streza: Domnule profesor, dragii mei!

În primul rând aș vrea să vă salut pe toți cei prezenți cu o salutare creștină: „Hristos în mijlocul nostru”. Răspunsul ar fi „Este și va fi”. În același timp, adresez și domnului profesor Vasile Andru și dumneavoastră mulțumirile mele personale pentru că mi-ați dat posibilitatea ca în această seară să mă întâlnesc cu dumneavoastră, acest grup de inițiere, de practică și de trăire mistică, despre care am auzit și eu la Târgu Mureș unde sunt paroh la o biserică numită „Biserica de piatră”, unde de 27 de ani mă silesc pentru îndrumarea creștinilor din acea parohie.

Vă felicit că stăruieți săptămână de săptămână, am înțeles, să fiți prezenți aici (în aula Dalles) și să audiați prelegeri sau

cuvântări sau dezbateri despre problemele acestea care vă frământă și despre care Părintele Profesor Nicolae Mladin spunea acum 50 de ani: „*Mistica ortodoxă este nu numai o problemă a studenților în Teologie, ci este o problemă de viață*” și prin mistică ne ridicăm pe culmile cele mai înalte ale trăirii creștine.

Este importantă morala, este importantă dogmatica, dar mistica este culmea care ridică pe creștin la comuniunea cu Dumnezeu. Și omul care ajunge la oarecari experiențe mistice, și acest lucru este legat de personalitatea fiecăruia dintre noi, acela ajunge să aibă conștiința clară că Iisus este fiul lui Dumnezeu, și că comuniunea cu El prin rugăciune, prin trăire, este piscul vieții creștine.

În prezent știm cu toții, și dumneavoastră cu atât mai mult în capitala țării, că există o tendință de cunoaștere și inițiere și a celor mai în vârstă și a celor mai tineri în aceste aspecte ale fenomenului religios, mai ales ale misterului. Viața, ea însăși, este un mister, moartea este un mister. Omul vrea să pătrundă misterele din jurul său.

În prezent însă pe lângă biserica creștină au năvălit la noi în țară tot felul de oameni care încearcă să capteze interesul celor dornici de inițiere, și le oferă tot felul de idei, tot felul de practici prin care, chipurile, omul s-ar putea ridica mai sus, omul ar putea ajunge chiar Dumnezeu, cum spun unii dintre ei. Omul nu poate deveni Dumnezeu. Omul poate ajunge, după învățătura creștină, la îndumnezeire, ceea ce este cu totul altceva decât a fi Dumnezeu. Îndumnezeirea se realizează prin har, prin comuniunea cu Hristos, în urma unei asceze, în urma unei osteneți, a unei jertfe de despătimire, și de zidire spirituală cu ajutorul harului Domnului Hristos. Acestea sunt problemele Misticii. Ea ne învață acest lucru.

Vasile Andru: Privitor acum la cartea părintelui Mladin. Ea apare într-un context de recuperare masivă a scrierilor de mistică din anii 1945-1947. Aceia au fost anii unei maturizări a

învățământului teologic românesc, dar și o cristalizare a expresiei mistice ortodoxe.

Pr. N. S.: Da. Puțini sunt aici aceia care au prins anul 1945. Am intrat în anul 1945 la Teologie, dragii mei, când abia se instalase comunismul la noi în Țară. Era mare lucru să te duci la Teologie. Noi am fost la Sibiu 12 studenți în anul întâi. În anul II eram 2 băieți și 3 fete, în anul III iară așa. Era o îndrăzneală mare. Era atunci rector la Sibiu Părintele Profesor Dumitru Stăniloae. Iar Părintele Profesor Nicolae Mladin predă la Teologia morală și Mistică; și alți profesori vrednici am avut. Pe Părintele Profesor Mladin îl cunoșteam mai dinainte, de pe vremea când eram elev și când am dat bacalaureatul la Sibiu.

Deci îl cunoșteam ca pe unul care, tânăr fiind, ne-a fost, să zicem așa, ideal spre care tindeam noi, cei tineri: prin viața lui deosebită de cunoscător în problemele teologiei și mai ales era un mare orator. Predicile sale erau ascultate cu mare interes în Catedrala Mitropolitană din Sibiu. Era fiu de miner; înalt, subțirel, cu puțină barbă, cu ochi albaștri, cu o voce sonoră și când vorbea de la catedră, ca și din amvon, te capta, pur și simplu, prin posibilitățile pe care le avea de a analiza o singură idee, care-ți rămânea precisă. La predici nu vorbea mult, cum mai greșim noi preoții, că omul când iese de la predică nu mai știe ce a vorbit preotul. O singură idee, dar o analiza pe toate fețele încât cu adevărat îți rămânea în minte.

Am publicat deci *Cursul de mistică* al părintelui Mladin așa cum l-am scris în clasă, în anul universitar 1947-1948.

Ce este mistică?

Cartea profesorului Mladin se deschide cu un capitol în care suntem familiarizați cu termenul de mistică. Ce este mistică? Părintele Stăniloae spune așa: „Mistica este trăirea stării de îndumnezeire sau participarea la viața dumnezeiască iar teologia mistică

e știința care descrie această stare, fixează sensul ortodox și normele ei. Ea reprezintă ultima treaptă a desăvârșirii omului“.

Părintele Mladin: „Mistica este știința care are ca obiect esența și condițiile unirii sufletului omenesc cu Dumnezeu prin iubire.“

Definind conceptul de mistică drept *comuniune prin iubire între persoana umană și persoanele divine*, mistica își are locul în creștinism fiind inima creștinismului din care izvorăsc toate puterile lui de viață; este transfigurarea omului prin lumina divină primită în har. Mistica oferă certitudinea adevărurilor spirituale și experiența adevărurilor de credință. Mistica este o culme a desăvârșirii morale, și o concretizare vie a dogmaticii. În personalitatea misticului se îmbină desăvârșirea morală și credința în adevărurile dogmatice.

Am păstrat cursul acela în biblioteca mea; l-am mai folosit și în cuvântările mele, în predicile mele, așa, mai voalat, și când am ajuns la libertatea pe care o avem acum, am socotit că n-ar fi rău dacă aş publica aceste prelegeri pentru că e o contribuție a unui mare profesor, a unui mare mitropolit, dar în același timp și a școlii de teologie din Sibiu.

Trei faze ale vieții mistice

V. A.: După partea consacrată istoriei misticii, manualul acesta pune întrebarea: cum putem ajunge acolo, la comuniunea cu divinul?

Nu oricine poate ajunge la experiența mistică. Unii încearcă să ajungă repede, dar prima treaptă este despățimirea, deci curățirea de „patimi“. Sunt 3 faze ale vieții mistice, care au primit în Răsărit și în Apus aceeași numire: faza purificativă, faza iluminativă, faza unitivă. Apusenii zic „via“ sau „calea“. Dar aceste „faze“ nu se delimitează cu strictete în experiență. Una este aprofundarea celeilalte. Ele se întretaie.

Pr. N. S.: Da, faza purificativă și iluminativă se împreună, nimeni nu trăiește așa, pe rând, faza asta și după aceea cealaltă:

ele se îmbină, se întrepătrund. În faza purificativă putem avea iluminări. Dar să ne folosim de rugăciune. Aici vorbim de „Rugăciunea lui Iisus“. Putem să ne rugăm neîncetat, cum învăța Sfântul Apostol Pavel? Cum ne putem ruga neîncetat? Și ajungi la rugăciunea lui Iisus: „Doamne Iisuse Hristoase, fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!“.

Unii mistici au dat diferite metode. Noi suntem în lume, și dumneavoastră sunteți cu probleme, cu frământări; cum vă puteți ruga tot timpul? Nu ne putem ruga tot timpul; dar putem avea o predispoziție a spiritului nostru de comuniune cu Dumnezeu în permanență; și adăugând în momentele când suntem mai liniștiți și rugăciunea, este posibilitatea de a ne ruga așa, neîncetat. Și cred că dumneavoastră știți mai multe decât pot eu să vă spun acuma; am înțeles că faceți experiența aceasta a rugăciunii lui Iisus.

Mistica liturgică

V. A.: Acum să observăm că s-a făcut o distincție între mistica pustiei și mistica liturgică. Aș vrea să ne spuneți, ca preot și ca ucenic al părintelui Mladin, despre mistica liturgică.

Pr. N. S.: Mistică cultică sau Mistica liturgică este un capitol mai puțin dezvoltat și la Nichifor Crainic și la Părintele Stăniloae. Ce este asta? Fiecare dintre noi suntem un mistic fără să știm. La cultul divin, sau în cadrul cultului divin și mai ales la Sfânta Liturghie este prezent un mister mare. Sub chipul pâinii și al vinului e prezent Iisus Hristos cu trupul și sângele Său: cel mai mare mister. Un mister nemaipomenit: să obții materie din materie, și apoi prezența divină a lui Iisus Hristos în cadrul Sfintei Liturghii! Dacă creștinul cunoaște momentele importante ale Liturghiei și sensurile și simbolurile diferitelor mișcări și acte pe care le face preotul, atunci el se ridică la Comuniune cu Dumnezeu, se unește cu Dumnezeu. Domnul Hristos e prezent pe Sfântul Altar, e prezent în Sfântul Potir, în momentul în care te-ai împărtășit.

V. A.: Aici să ne întoarcem la problema atât de delicată în zilele noastre, că la Sfânta Liturghie de duminici și sărbători se împărtășesc foarte puțini credincioși! Ar trebui ca toți care sunt prezenți la Liturghia din duminici și sărbători să se împărtășească așa cum procedau creștinii din primele veacuri?

Pr. N. S.: Este adevărat că cei din zilele noastre am căzut din acea fervoare creștină a primelor veacuri și suntem păcătoși, dar ne putem pregăti prin post, prin rugăciune, prin spovedanie și să ne împărtășim de câteva ori pe an, nu numai de Paști sau de Crăciun. Dacă vrem să fim mistici, atunci să ne spovedim, postim și ne ducem la Sfântul Potir.

Eu ca preot, care împărtășesc credincioșii, îmi dau seama că unii trăiesc mai cu putere momentul acesta, sunt conștienți că se întâlnesc cu Dumnezeu, că intră în comuniune cu Domnul Hristos, sau că primesc în momentul în care se împărtășesc trupul și sângele Domnului Hristos și vezi la unii curgând lacrimile așa pe obraz; alții se apropie cu mâinile împreunate, cu mare grijă nu se împing, nu vorbesc... este și asta o problemă foarte delicată. Am văzut, să mă iertați, în unele locuri la împărtășire cum vin fără nici o grijă, se înghesuiesc, vorbesc între ei, doamnele mai sunt și cu buzele făcute și încondeiate cumva... Când te întâlnești cu Dumnezeu, cu Domnul Hristos, ai altă atitudine, trăiești momentul acela. Poți să ai o experiență mistică, o senzație de ridicare de la nivelul tău de om obișnuit pe un plan superior, înalt. Asta-i *mistica* liturgică. Dar e nevoie ca și preoții să explice credincioșilor Liturghia, să arate mereu, mereu, sensurile și valorile care sunt legate de ieșirea cu Sfintele Daruri, prezentarea Sfântului Potir și toate celelalte. Aceasta e necesar, numai că preotul nu poate de fiecare dată, mereu, să facă acest lucru. Dar e bine să căutăm și cărți care explică Liturghia. Că știind lucrurile, le iubim mai mult. Fără cunoaștere nu există iubire. Vă rog să vă notați aceasta, în minte, sigur. Ce nu cunoști, nu iubești. Cu cât cunoști mai bine lucrurile, cu atât

Chilia părintelui Arsenie Boca

iubești și lucrurile; dacă-i vorba de persoană, o persoană pe care o cunoaștem bine, sub toate aspectele, o iubim.

Meditația

V. A.: Acum, despre meditația creștină. Există rugăciunea pastorală, de cerere, de implorare, de mulțumire, de laudă. Dar există și „noera proseuche“, *rugăciunea minții în inimă*, de la care începe trăirea mistică: tac gândurile ca să vorbească Dumnezeu.

Pr. N. S.: În faza purificativă, intră și meditația. Nu este suficient numai să ne rugăm și să postim. Nu putem întotdeauna. Mai citim cărți, medităm asupra lor, sau medităm asupra unei învățături de credință

V. A.: Sau *medităm pur și simplu!*

Pr. N. S.: La noi în ortodoxie, meditația nu prea este dezvoltată dar acum se încearcă unele lucruri ca să ajungă și la noi să se cunoască meditația. Apusenii au practica aceasta și mai ales de la Teresa din Avila, Ioan al Crucii și alții, la ei e foarte dezvoltată lucrarea de a medita asupra unui adevăr, asupra unei învățături de credință. Noi să medităm când ne apropiem de scaunul spovedaniei, să medităm „în ce stare sunt acum“, să nu ne prezentăm acolo cu starea că n-am făcut mari păcate...

Să știi să te descifrezi mai bine și să-ți descarci sufletul în fața Domnului Hristos având martor pe preot, care-i duhovnic, care te îndrumă și care te ajută să te ridici.

Obstacole

V. A.: Noi cercetăm acum obstacolele în calea rugăciunii, în calea progresiei spirituale.

Pr. N. S.: Da. Sunt așa-ziii dușmani ai progresului duhovnicesc. Noi toți vrem să progresăm dar mereu ni se ridică în față dușmani: carnea, diavolul și lumea: sunt cei 3 mari dușmani ai progresului duhovnicesc de care se vorbește în tratatul părintelui Mladin, în aceste prelegeri. Ce atitudine să avem noi față de ei, în momentul ispitelor? Toți suntem ispitiți. Ni se dau îndrumări. Care-i atitudinea în momentul ispitelor.

Ce-i ispita? E ușor de înțeles. Dar când îmi dau seama că ideea care e în mintea mea acum e o ispită, o îndepărtez cu putere. Dacă încep să stau de vorbă cu ispita și mă gândesc apoi și la mijloacele de a realiza ispita, gata, am pierdut terenul, lupta. Mai ales astăzi când este Televiziunea mare ispită pentru noi, pentru toți. Mai ales filmele erotice, pornografice zic unii că tineretul ar trebui să le cunoască, să nu fie tabu. E ușor să zică asta, dar acel tânăr care n-are putere și experiența de a rezista în fața ispitei, ce face? A fost întrebat unul: de ce-ai făcut asta? Păi așa am văzut la televizor. De ce ai atacat pe cineva la o bancă? așa a văzut la televizor. Vedeți ce înseamnă ispita.

V. A.: Acum așa vrea, pornind tot de la Părintele Mladin, să vorbim despre fenomenele mistice autentice și cele înșelătoare.

Pr. N. S.: Stau de vorbă cu mulți creștini; unii spun: „Am avut un vis, așa am văzut, așa mi s-a arătat Maica Domnului, mi s-a arătat Domnul Hristos“. Și astea sunt viziunile. Dar ele pot să fie și false, pot să fie provocate de imaginația lui. Patericul și Filocalia sunt pline de astfel de întâmplări. Îndrumarea e